

Tot i fixar-se habitualment l'inici del conflicte en la creació de l'estat d'Israel, el fet és que les arrels es troben en l'actitud antisemita que es va generalitzar a l'Europa de la fi del segle XIX.

EFE

Un segle de conflicte araboisraelià

En la història més recent, el conflicte araboisraelià data bàsicament de la constitució de l'estat d'Israel, a partir de 1948, quan es va iniciar el seguit de guerres entre el nou estat i els estats àrabs veïns, però en la seva dimensió històrica hem de buscar l'arrel del conflicte en l'actitud antisemita que es va generalitzar a l'Europa de la fi del segle XIX i que va provocar la constitució del moviment sionista. En el marc de l'onada imperialista que les grans potències europees protagonitzaven als continents africà i asiàtic durant les darreres dècades de segle, es va desenvolupar un nacionalisme, d'arrel biològica, xenòfob i racista, que si, d'una

banda, va servir per justificar la nova onada imperialista fora del continent europeu, a Europa ben aviat es va manifestar amb l'aparició d'un nou i fulgurant antisemitisme, particularment bel·ligerant i violent, que va desenterrar contra els jueus tots els tòpics de la cultura cristianooccidental. Fou quan a França, per exemple, va esclatar el cas d'Alfred Dreyfus, l'oficial jueu de l'estat major francès que l'any 1894 va ser acusat i condemnat per espionatge a favor d'Alemanya, o quan en aquest país es van produir intenses campanyes antijueves que van deixar abonat el camí per a les futures actuacions nazis o quan a Rússia es van produir, l'any 1881,

Dalt, Theodor Herzl, que l'any 1896, a conseqüència del cas Dreyfus, va publicar una obra, 'L'estat jueu', fonamental en la història d'Israel.

A sota, Jaim Weizmann, gran prohoms del sionisme, el 1901 va crear el Fons Nacional Jueu per comprar terres a Palestina.

A la pàgina dreta, expulsió dels jueus de Kíev, cap a l'any 1880. Aquesta era una pràctica molt estesa a tota l'Europa oriental.

autèntics programes antisemites acompanyats de saqueigs, incendis i matances contra el jueu.

Els orígens del moviment sionista.

Va ser en aquest context quan va aparèixer el moviment sionista modern, basat en la reivindicació de la terra bíblica de Sió, com a solució definitiva de tots els mals que des de feia segles perseguïen els jueus d'arreu del món.

L'any 1896 el jueu austríac Theodor Herzl, com a conseqüència de la campanya antisemita que s'havia produït a França arran de l'afer Dreyfus, va publicar el llibre *L'estat jueu*, i un any després convocava una conferència de jueus de tot Europa, que es va celebrar a Basilea, i d'on va sorgir el programa per tal de crear "una llar a Palestina per al poble jueu, garantida per la llei pública". La proposta va coincidir amb la voluntat expressada per nombrosos jueus de Rússia, força sensibilitzats per les persecucions sofertes, i ben aviat es va articular el moviment sionista.

Jaim Weizmann, el 1901, es va avançar als propòsits de Herzl i va crear un Fons Nacional Jueu que tenia com a objectiu comprar terres a Palestina i, d'aquesta manera, iniciar la colonització progressiva del territori que, llavors, estava integrat a l'imperi otomà.

Durant els primers anys del segle XX l'arribada de jueus a Palestina encara va ser molt tímida, per bé que en esclatar la Gran Guerra de 1914 el cens de jueus que s'hi havien instal·lat pujava ja a uns 85.000. Però el canvi fonamental es va produir arran de la guerra: el 2 de novembre de 1917 Arthur James Balfour, aleshores ministre britànic d'Afers Estrangers, enviava una carta a Walter Rothschild, el representant dels jueus britànics, en què li anunciava la declaració aprovada pel Govern anglès favorable a "l'establiment a Palestina d'una llar nacional per al poble jueu". La declaració —coneguda per la història com "declaració Balfour"— afegia que el Govern de Sa Majestat "utilitzarà tots els seus esforços per facilitar la realització d'aquest objectiu", per bé que també deixava clar que no es faria res que pogués atemptar contra els drets civils i religiosos de les col·lectivitats no jueves.

Però quedava molt clar que la declaració Balfour era, en realitat, una declaració de simpatia que el Govern britànic volia manifestar envers les aspiracions sionistes. Acabada la guerra, amb la desmembració de l'imperi otomà, Gran Bretanya —que competia amb França pel control del Pròxim Orient— va convertir Palestina en un mandat britànic, sense concretar-ne, però, cap forma d'organització política, a diferència de la que havia establert amb Transjordània, que, també sota mandat britànic, va ser constituïda en emirat, amb capital a Amman, l'any 1921.

A partir d'aquest moment, i fins a la instauració de l'estat d'Israel, Palestina va restar sota el control britànic, mentre s'intensificaven les migracions jueves cap al territori. L'any 1926 els jueus que hi havien immigrat pujaven ja a 150.000, xifra que es va incrementar a partir de la creació de l'Agència Jueva l'any 1929, destinada a la compra de terres per afavorir la colonització. L'any 1935 els jueus establerts a Palestina eren ja 443.000. No cal dir que l'inici de les persecucions nazis contra els jueus va ser una altra raó que ajuda a explicar l'èxit progressiu que entre les comunitats jueves de tot Europa va tenir la proposta sionista. En plena guerra mundial, l'any 1943, havien arribat ja a Palestina 539.000 jueus que, en aquells moments representaven el 32% d'una població de 1.676.571 habitants.

Aquestes progressives onades migratòries van acabar provocant una important conflictivitat entre la població jueva acabada d'arribar i la població àrab instal·lada a Palestina des de feia segles. En primer lloc, perquè eren evidents els projectes sionistes d'acabar convertint el territori en seu d'un nou estat jueu. En la conferència de Pau de Versalles, l'any 1919, l'organització sionista havia plantejat ja les seves reivindicacions territorials, mentre que les aspiracions àrabs de constituir un sol estat que anés des del golf Pèrsic fins a la Mediterrània s'havien vist frustrades per les ambicions imperialistes de França i Gran Bretanya, i el projectat "regne àrab" únic va acabar donant lloc a la divisió del món àrab oriental consagrada en el tractat de Sèvres (10 d'agost de 1920). Altrament,

les suspicàcies entre àrabs i jueus ben aviat van assolir caràcter i dimensions militars. La creació l'any 1935 de l'Irgun, l'organització políticomilitar jueva clandestina, va representar l'inici de pràctiques terroristes en contra de la població civil àrab, que va generar autèntic pànic en el territori i va forçar els nacionalistes àrabs a recórrer a mètodes similars.

La constitució de l'estat d'Israel i la primera guerra.

Acabada la guerra mundial, i en una situació en què l'opinió pública europea i internacional va quedar molt sensibilitzada per la magnitud de l'Holocaust i de la "solució final" que havien aplicat els nazis a la "qüestió jueva", els jueus residents a Palestina, amb la col·laboració dels de la diàspora, es varen plantejar la constitució immediata de l'estat d'Israel. Encara sota mandat britànic, fou a partir d'aquests moments que hom va decidir fer-hi participar les Nacions Unides, l'organització internacional que s'havia acabat de constituir en la Conferència de San Francisco el 1945. L'any 1947 la qüestió de Palestina fou debatuda per primera vegada en una assemblea general de l'ONU, que decidia constituir un comitè especial per a Palestina. Durant la discussió, el delegat soviètic, Andrei Gromiko, declarà: "Seria injust que per la nostra part no tinguéssim en compte el desig dels jueus de posseir un estat i els neguéssim el dret de crear-lo. Refusar-los aquest dret seria injustificable, sobretot si considerem les proves que han travessat durant la Segona Guerra Mundial. Una de les tasques importants del comitè és, doncs, d'estudiar el problema sota aquest angle i d'establir-ne les condicions acceptables."

A començament de setembre de 1947 el comitè donava a conèixer les seves conclusions, que, en síntesi, recomanaven posar fi al mandat britànic –i establien l'1 d'agost de 1948 com a data límit–, garantir la independència de Palestina a través d'un període breu de transició durant el qual el territori passaria a estar controlat per l'ONU, la creació de dos estats –un per als jueus i un altre per als àrabs–, que en el pla econòmic es mantindrien units, i la

concessió d'un règim internacional particular per Jerusalem. L'ONU va aprovar aquestes conclusions el 29 de novembre de 1947 per trenta-tres vots a favor –entre ells els d'Estats Units i la Unió Soviètica–, tretze en contra –sis estats àrabs i quatre musulmans no àrabs, entre altres– i deu abstencions –inclosa la de Gran Bretanya–. A partir d'aquest moment les relacions entre àrabs i jueus es van deteriorar ràpidament. I tant les fonts àrabs com les jueves parlen d'atacs terroristes respectius entre ambdues comunitats. David Ben Gurion, un testimoni ben poc objectiu, ja que ha estat considerat el pare de l'estat d'Israel, va proclamar la independència d'Israel i desenvolupà el càrrec de primer ministre en el primer Govern israelià, parla, a més, a les seves memòries, de clara connivència de les autoritats britàniques amb el terrorisme àrab i d'abandonament de les seves responsabilitats per part de l'exèrcit anglès. I mentre l'alt comitè àrab de Palestina cridava a la lluita armada per evitar la partició, un cop aprovada la resolució a l'ONU, el desembre de 1947, els caps dels estats àrabs decidien, des del Caire, organitzar la lluita contra la partició.

En un clima de progressiu enfrontament el Govern britànic va anunciar que el dia 15 de maig de 1948 el seu mandat hauria acabat. La vigília, abans

que l'alt comissari britànic, Alan Cunningham, abandonés Palestina, juntament amb les autoritats britàniques que encara hi continuaven, el Consell Nacional Jueu havia pres la decisió del proclamar la independència del nou estat, que hom va decidir anomenar "Israel". I al mateix temps els membres que van redactar la Declaració d'Independència van decidir que no hi figuressin les fronteres del nou estat. La Declaració d'Independència fou llegida públicament i oficialment al museu de Tel-Aviv a les quatre de la tarda del 14 de maig de 1948.

Poques hores després d'aquesta data s'iniciava la primera guerra araboisraeliana, quan unitats militars de cinc estats àrabs –Egipte, Transjordània, Síria, Iraq i el Líban– envaïen Palestina: el pretext era tant la proclamació del nou estat d'Israel com les matances massives d'àrabs que es produïren en diverses poblacions de Palestina. El 9 d'abril de 1948 l'Irgun havia perpetrat al poble àrab de Deir Yassin la matança de 254 persones, entre homes, dones i infants.

La guerra, que s'inicià amb una clara hegemonia àrab, ben aviat canvià, però de signe. L'Haganah, l'exèrcit semiclandestí jueu que ja l'any 1943 disposava de gairebé 60.000 homes, es va convertir en exèrcit regular del nou estat, i molt prompte va disposar de nous materials

bèl·lics i d'aviació. Després de dos armistícis negociats per l'ONU, però que van tenir escassa vigència, l'octubre de 1948 els jueus van llençar l'ofensiva coneguda amb el nom d'"operació Deu Plagues", que va acabar forçant l'armistici definitiu a Egipte. El febrer de 1949 es firmava l'armistici entre Israel i Egipte, i en els mesos següents amb la resta d'estats àrabs. La "guerra d'independència", com és coneguda entre els jueus, acabava amb la victòria del nou estat d'Israel, que va comportar l'estabilització del nou estat i la seva ampliació territorial, però va inaugurar el contenciós dels refugiats palestins: es calcula que uns 780.000 palestins es van veure obligats a fugir de les seves cases i a refugiar-se, en penoses condicions de subsistència, en els països àrabs veïns.

La contrapartida fou una nova i impressionant onada d'immigració jueva: als 650.000 jueus establerts a Palestina en el moment de la proclamació de la independència, durant els següents quatre anys se n'afegiren 700.000 més —uns 300.000 dels quals procedien de camps de concentració—. El dia 11 de maig de 1949 Israel era acceptat com a estat sobirà membre de l'ONU per 37 vots a favor, 10 en contra i 9 abstencions.

Les guerres següents. Aquesta primera guerra no sols no va posar fi a la "qüestió de Palestina", inaugurada a la final del segle XIX, sinó que la va convertir en un dels conflictes internacionals de més llarga durada de la història contemporània. L'enemistat entre el nou estat d'Israel i els seus veïns àrabs va acabar provocant en l'immediat futur tres noves guerres més. La segona guerra va ser la intervenció franco-britànico-israeliana amb motiu del contenciós de Suez l'any 1956. Després d'un llarg període en què no havien desaparegut els conflictes fronterers entre Egipte i Israel, la crisi es produí arran de la decisió adoptada per Nasser, el primer ministre egipci, de nacionalitzar la companyia que administrava el tràfic marítim pel canal de Suez i que pertanyia en un 44% al Govern britànic i en un 50% a accionistes francesos. Nasser havia adoptat la decisió en un moment en

Solemne proclamació de l'estat israelià, a Tel Aviv, poques hores abans que expirés el Mandat anglès sobre el seu territori. A la imatge, David Ben Gurion, nou president del país, s'adreça al Consell Nacional Jueu, l'òrgan de poder transitori.

què s'estava convertint en un dels dirigents més emblemàtics del nacionalisme àrab —el 1954 acabava d'aconseguir la retirada total de l'exèrcit britànic d'Egipte— i sota la pressió de la retirada de l'ajut nord-americà en la construcció de la presa d'Asuan, una de les obres més emblemàtiques de l'Egipte modern. Les tensions varen culminar a les darreries d'octubre de 1956 amb un atac massiu protagonitzat per Israel, França i Gran Bretanya. Mentre els israelians, a través de la frontera amb Egipte, van ocupar el Sinaí, en una operació fulgurant, anglesos i francesos havien desembarcat a Port Said, tot creant una situació de crisi internacional, que va provocar de manera immediata la intervenció de soviètics i nord-americans. L'acció dels aliats va estar acompanyada de no poques condemnes internacionals, i mentre Khrushov, el mandatari soviètic, amenaçava d'atacar amb míssils Londres i París —i de passada

desviava l'atenció internacional dels fets d'Hongria i de Polònia, on els soviètics acabaven d'intervenir—, els Estats Units es negaven a aprovar l'acció dels seus aliats. Finalment una resolució de les Nacions Unides va forçar la retirada final dels ocupants. França i Gran Bretanya varen assolir un enorme desprestigi internacional, mentre Nasser cobrava un gran prestigi en el món àrab i l'URSS guanyava també un enorme prestigi en tota la zona i es convertia, d'aquesta manera, en l'avalador per excel·lència de la causa àrab.

Però la pau era molt lluny d'ésser un objectiu assolit. A partir del mes d'abril de 1967 s'havien intensificat els enfrontaments a la frontera entre Síria i Israel, alhora que la tensió s'incrementava amb Egipte. “La situació a l'Orient Pròxim —escrivia el secretari general de la ONU, U Thant, en un informe adreçat al Consell de Seguretat, el dia 18 de maig— és més amenaçadora que en cap

moment de 1956 ençà.” El dia 22 de maig, el rais egipci, Nasser, anunciava el bloqueig del golf d'Aqaba contra els vaixells israelians i els materials estratègics que anaven destinats a Israel.

És cert que la mesura no va motivar greus conseqüències econòmiques per a Israel, però el golf d'Aqaba era l'única sortida de què disposava Israel al mar Roig, i va servir per enrarir encara més la situació i les relacions. En un clima en què predominaven les condemnes nord-americanes contra la decisió egípcia, encapçalades pel president Johnson, els posicionaments soviètics a favor dels àrabs i els intensos moviments tant dins del món àrab com al si de les Nacions Unides, Israel va prendre la decisió d'entrar en acció. Aquesta posició es va veure afavorida per l'entrada en el Govern, el dia 1 de juny, en el Ministeri de Defensa, de Moshe Dayan, un partidari de la línia dura. El dia 5 de juny l'exèrcit d'Israel trencava les hostilitats: amb una ràpida maniobra militar, que va agafar per sorpresa l'enemic, destruïa l'aviació àrab, penetrava al Sinaí, destruïa els tancs egipcis i portava a terme dues ofensives als fronts siria i en direcció a Cisjordània. Dos dies més tard, l'ONU decretava l'alto el foc, que només fou acceptat pels països àrabs el dia 9, mentre que Israel va prosseguir les hostilitats fins el dia 10. La “guerra dels sis dies”, com ha passat a la història aquesta nova guerra, va acabar amb una catàstrofe sense precedents per als països àrabs, mentre Israel havia ocupat Cisjordània a Jordània, Gaza i el Sinaí, fins al canal de Suez, a Egipte, i els alts del Golan a Síria. I el nombre de refugiats àrabs s'havia incrementat considerablement.

A partir d'aquests moments es va viure el que es denominà una guerra de desgast, bàsicament, però no únicament, a la zona del canal, una situació que culminà en la quarta guerra: el dia 6 d'octubre de 1973, el dia del Yom Kippur, Egipte i Síria van atacar per sorpresa Israel, amb l'objectiu de recuperar els territoris que havien perdut en la guerra de 1967. L'ofensiva àrab inicial es va veure contrarestada ben aviat per una contraofensiva israeliana que va penetrar a l'interior de Síria i va aconseguir establir

un cap de pont al marge occidental del Canal, fins que el dia 22 d'octubre, per intervenció soviètica i nord-americana, es va aconseguir un nou alto el foc sota els auspicis de l'ONU i que fou acceptat per totes les parts. Els israelians es comprometien a retirar-se a 30 quilòmetres del marge oriental del canal de Suez, i entre jueus i egipcis es creava també una zona neutra que es trobaria sota el control de les forces de l'ONU.

El llarg camí a la recerca d'una difícil pau.

A partir d'aquests moments, es varen iniciar les negociacions entre Egipte i Israel, propiciades pels Estats Units, especialment per Henry Kissinger, i que varen menar a un primer acord, quan, després de la devolució de bona part del Sinaí a Egipte, es va realitzar la conferència de Camp David, iniciada el setembre de 1978, i que va conduir a la firma de la pau entre els dos països el març de 1979. Camp David va comportar la devolució completa del Sinaí a Egipte el 1982. Mentre Jordània, el novembre de 1977, anunciava oficialment la seva renúncia a la guerra.

Aquest primer acord de pau no va representar, ni de lluny, la pacificació de la zona. La renúncia d'Egipte i Jordània a prosseguir la guerra contra Israel va indignar la resta del món àrab, i sobretot els palestins, que subsistien en camps de refugiats. Justament el maig de 1964 s'havia constituït a Jerusalem l'Organització per a l'Alliberament de Palestina (OAP), una entitat que integrava totes les organitzacions polítiques que existien entre els refugiats palestins, i que, a partir de 1969, va ser liderada per Iàsser Arafat. Des del 1965 havia creat un braç armat, l'Exèrcit d'Alliberament de Palestina, que després de la frustració creada per les negociacions entre Egipte i Israel i els acords de Camp David, es va radicalitzar i des de finals dels anys 70 va iniciar una onada d'atemptats contra Israel i els interessos israelians a tot el món. El reconeixement per part de l'ONU del dret a l'autodeterminació dels palestins, proclamat el novembre de 1974, semblava donar-los-hi la raó.

A desgrat de tot, Israel no va baixar la guàrdia i durant els anys 80 va protagonitzar una sèrie d'accions militars,

El distanciament, ara com ara, sembla impossible d'escurçar. Els ferris posicionaments tant d'Ariel Sharon com de l'àsser d'Arafat no auguren un futur millor. Lluny queden les converses de pau de Madrid, l'any 1991, quan s'albirava alguna possibilitat de desencallar la situació.

realment efectistes, que van mantenir en una situació de guerra permanent tota la zona. L'abril de 1981 l'aviació llençava una sèrie d'atacs sistemàtics sobre les bases de guerrillers palestins al sud del Líban, i el juny de 1982 envaïa el Líban i ocupava Beirut amb l'objectiu de liquidar les bases palestines de manera definitiva. L'ocupació del Líban va propiciar diversos episodis, com les matances que es produïren als camps de refugiats de Sabra i Xatila, que provocaren una repulsa internacional. El desembre de 1981 s'annexionava definitivament els alts del Golan, arrabassats a Síria durant la guerra de 1967.

Centrat el conflicte bàsicament en l'entorn del destí dels palestins, durant la segona meitat dels anys 80 l'OAP va

protagonitzar, per la seva banda, significatius episodis de resistència. Des de 1987 va impulsar als territoris ocupats de Gaza i Cisjordània la primera Intifada, la insurrecció de la població civil en contra de l'ocupació. I l'any següent el Consell Nacional Palestí va proclamar a Algèria l'estat independent de Palestina, que fou reconegut de manera immediata per uns cinquanta països. L'any 1989 Arafat era elegit primer president del nou estat.

Coincidint amb la caiguda i desaparició del bloc soviètic a Europa, es van començar a entrellucar perspectives de pau en el decurs dels anys 90, que es varen iniciar a la conferència de pau de Madrid, l'any 1991, i es van concretar en el tractat de Washington, firmat el setembre de 1993 per Arafat i Yitzhak Rabin, que representava el reconeixement de l'estat d'Israel per part d'un sector molt important de la resistència palestina i permetia l'establiment de l'autonomia palestina en els territoris de Gaza i Jericó, i fixava el compromís per a una retirada israeliana de Cisjordània. Aquestes bones perspectives ben aviat es varen aigualir: l'oposició dels sectors palestins més radicals als acords, en coincidència amb la posició defensada pels ortodoxos radicals jueus, han menat a un autèntic atzucac. Les negociacions entre jueus i palestins es varen congelar durant bona part de la segona meitat dels anys 90, com a conseqüència de l'arribada al poder del partit conservador Likud a Israel. La visita d'Ariel Sharon a l'Esplanada de les Mesquites de Jerusalem, el setembre del 2000, que va tornar a provocar una nova Intifada als territoris ocupats i el nou triomf electoral del Likud a les eleccions de gener de 2001 van tornar a radicalitzar la situació. Amb els falcons al poder a Israel, només han mancat per acabar-ho d'adobar els nous aires militaristes que es respiren als EUA des de l'arribada de Bush i que han donat més arguments a un radicalisme islamista que des de fa dècades utilitza com a pretext permanent el contenciós àrab a Palestina. Si la providència no hi posa remei, hi ha tots els ingredients perquè la pau a la regió sigui cada dia més difícil.

Pelai Pagès i Blanch